

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Факультет дошкільної та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти**

РЕФЕРАТ

на

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття освітнього ступеня «магістр»

на тему:

**СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ
ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ**

Виконала студентка 614з групи
спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
Освітня програма: Спеціальна освіта
Чекотун Олена Володимирівна

Науковий керівник:
д. п. н., професор Малишевська І. А.

Рецензент:
д. п. н., професор Цимбал-Слатвінська С. В.

Умань – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПІВПРАЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ....	6
1.1. Роль сім'ї у становленні особистості дитини з особливими освітніми потребами.....	6
1.2. Партнерська співпраця закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.....	20
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ СПІВПРАЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.....	33
2.1. Дослідження стану готовності педагогічних фахівців закладу освіти до співпраці з батьками дітей з особливими освітніми потребами.....	33
2.2. Методичні рекомендації щодо співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.....	45
ВИСНОВОК.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70

ВСТУП

Актуальність дослідження. Внаслідок світових процесів демократизації і гуманізації, впливу зарубіжного освітнього простору у сучасній українській освітній системі формується інклюзивна модель освіти. Сьогодні в Україні набирає потужних обертів освітня реформа, невід’ємною частиною якої є інклюзивна складова. Інклюзивне навчання є одним із основних напрямів реформування системи освіти в багатьох країнах світу, мета якого – реалізація права на освіту осіб з особливими освітніми потребами без дискримінації. Обраний нашою державою напрям на створення гідних умов навчання дітей з особливими освітніми потребами є кроком до впровадження європейських принципів та стандартів життя. Інклюзивна освіта базується на визнанні рівноправності та урахуванні дитячої розмаїтості і сприяє забезпеченню права кожної дитини на якісну освіту шляхом впровадження інклюзивного навчання. Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами не може розглядатися без активної участі в ньому батьків та налагодженої взаємодії всіх його учасників закладу освіти. Усе більше батьків усвідомлюють переваги інклюзивної освіти для своєї дитини. Це дозволяє батькам брати участь в ухваленні рішень, що впливають на освіту та розвиток дитини, краще розуміти особливі освітні потреби своєї дитини, сформулювати намічені для дитини цілі в навчанні.

Актуалізують необхідність співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання законодавчі та нормативно-правові документи (Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту»; «Положення про інклюзивно-ресурсний центр», «Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти», концепція Нової Української школи та інші).

Вітчизняні науковці (В. Андрущенко, В. Бондар, Т. Дегтяренко, В. Засенко, А. Колупаєва, Л. Коваль І. Луценко, С. Миронова, М. Ярмаченко

та інші) наголошують, що розбудова інклюзивної освітньої системи в Україні потребує удосконалення співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами, що сприяє ефективному впровадженню інклюзивного навчання в Україні. Наукові розвідки зазначають, що необхідність співпраці педагогічних фахівців закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами пов'язана з високим рівнем вимог, що ставляться суспільством до їх педагогічної діяльності в нових інклюзивних умовах. Сучасні заклади освіти повинні бути готовими до змін та нових суспільних комунікацій в умовах інклюзивного навчання, які формуються на основі принципів толерантності та співпраці.

Актуальність проблеми співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами зумовили вибір теми дослідження.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методичних рекомендацій щодо співпраці педагогічних фахівців закладу загальної середньої освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Об'єкт дослідження – організація інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – шляхи співпраці педагогічних фахівців закладу загальної середньої освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Завдання дослідження:

- з'ясувати ступінь розробки досліджуваної проблеми в науково-педагогічній літературі;
- дослідити стан готовності до співпраці педагогічних фахівців закладу загальної середньої освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання;
- теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методичні рекомендації щодо співпраці педагогічних фахівців закладу загальної

середньої освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз, порівняння і узагальнення психолого-педагогічної, наукової та методичної літератури; *емпіричні:* психолого-педагогічне спостереження, діагностичні (анкетування) завдання, педагогічний експеримент.

Практична значущість результатів дослідження визначається тим, що розроблені у ході дослідження методичні рекомендації можуть бути використані для удосконалення практичної підготовки педагогічних фахівців до співпраці з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Експериментальна база. Дослідження співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання здійснювалося на базі Уманської гімназії № 1 Уманської міської ради, Черкаської області.

Апробація дослідження. Основні результати дослідження доповідалися на засіданнях кафедри спеціальної та інклюзивної освіти та Всеукраїнській науково-практичній конференції «Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика» в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Наукова публікація: Чекотун О. В., Малишевська І. А. Проблеми співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Умань, 30-31 березня, 2023 р.). Умань: Візаві, 2023 р. С. 195–197.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (86 найменувань). Загальний обсяг наукової роботи – 78 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 69 сторінці.

ВИСНОВОК

Актуальність проведеного наукового дослідження зумовлена необхідністю розв'язання проблеми налагодження ефективної взаємної співпраці між педагогічними фахівцями закладів освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього простору.

Взаємодія батьків та закладів освіти на сучасному етапі розвитку інклюзивної освіти залишається об'єктом наукових досліджень та дискусій. Проблеми налагодження співпраці з батьками та формування ефективних способів взаємодії закладу освіти з родинами дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання, висвітлювалися у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: В. Засенка, В. Бондаря, С. Миронової, А. Колупаєвої, Л. Шипіциної, І. Луценко, Т. Лормана, Дж. Депплер, В. Єрмакова, Т. Дегтяренко та ін. За висновками науковців вирішальним фактором, який впливає на формування та розвиток особистості, поведінку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання є тісна співпраця закладу освіти між родиною та педагогічними фахівцями.

Науковцями доведено, що інклюзивне навчання є найбільш сприятливим для розвитку та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, воно відповідає світовим гуманістичним прагненням, а його впровадження повинно стати пріоритетним напрямом реформування системи сучасної української освіти. Наукові розвідки доводять, що інклюзивний освітній процес не може розглядатися без активної участі в ньому батьків та налагодженої взаємодії всіх його учасників. Усе більше батьків дитини з особливими освітніми потребами усвідомлюють переваги інклюзивної освіти для своєї дитини. Це дозволяє батькам брати участь в ухваленні рішень, що впливають на освіту та розвиток дитини, краще розуміти особливі освітні потреби своєї дитини. Науковці переконані, що ефективність впровадження інклюзивного навчання залежить від співпраці педагогічних фахівців закладів освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

У ході аналізу науково-педагогічної літератури з'ясовано, що одним з найважливіших складників освітнього процесу в інклюзивному освітньому середовищі є організація роботи з батьками здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Досвід роботи педагогічних фахівців доводить, що без тісного та систематичного зв'язку з батьками дитини з особливими освітніми потребами неможливо досягти успішного результату в інклюзивному навчанні.

У ході констатувального експерименту встановлено середній рівень теоретичної підготовки педагогічних фахівців закладів загальної середньої освіти до співпраці з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Аналіз анкет констатує відсутність у педагогічних фахівців досвіду практичної реалізації партнерської співпраці з батьками дітей з особливими освітніми потребами при вирішенні питань інклюзивного навчання. Для розв'язання цієї проблеми необхідним є пошук шляхів створення умов для залучення педагогічних фахівців закладів загальної середньої освіти до співпраці з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.

У ході формувального експерименту були запропоновані методичні рекомендації щодо співпраці педагогічних фахівців закладу загальної середньої освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами. У своїй роботі ми керувалися науково-методичними напрацюваннями О. Гаяш щодо співпраці педагогів та батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. До найбільш ефективних форм організації спільної роботи віднесли: бесіди і консультації, в яких пропонувалися ігрові вправи і завдання спрямовані на закріплення навчального матеріалу, які сприяють розвитку і корекції психічних функцій та підвищенню пізнавального інтересу; тренінги, які об'єднували педагогічних фахівців і батьків, допомагали знайти оптимальні підходи у взаємодії з дітьми, розкрити емоційний світ батьків, надати їм надію на те, що вони можуть розраховувати на підтримку і розуміння, допомагали змінити погляд на проблему; метод

кейсів (із залученням психолога чи соціального педагога) – метою було надання підтримки та створення ситуації, що спрямовує батьків до розгляду ситуацій й викликає бажання подолати життєві перешкоди або ж адаптуватися і шукати нові мотиви для повноцінного життя; включення батьків у процес занять з дитиною (особливо доцільним це було на етапі адаптації та становлення дитини в інклюзивному закладі); інформаційні стенди і тематичні виставки; відкриті заняття педагогічних фахівців; семінари-практикуми для набуття практичних навичок з виховання дітей (як читати книгу, готувати руку дитини до письма); папки-пересувки, в які вкладалися тематичні статті – для залучення батьків до читання педагогічної літератури; пропаганда педагогічних знань у формі виставки дитячих робіт; організація психолого-педагогічної просвіти батьків з використанням активних методів навчання – рольових ігор, тренінгів тощо («Телефон довіри», «Журнал відгуків та пропозицій», «Скринька уваги і поваги», «Спільно вирішуємо проблеми»); спільні заняття з дітьми (вечори відпочинку, спортивні свята і розваги, участь у підготовці вистав, лялькового театру, виставок тощо).

Результати, які були отримані у ході експериментальної роботи дозволяють простежити позитивну динаміку співпраці педагогічних фахівців закладу загальної середньої освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

Педагогічний експеримент довів, що запропоновані методичні рекомендації щодо співпраці педагогічних фахівців закладу загальної середньої освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання дозволить збільшити ступінь участі батьків в освітньому процесі, розширити зони впливу на інститут сім'ї як один з найголовніших факторів сприятливої соціалізації дитини з особливими освітніми потребами без шкоди її психічному стану, допомогти батькам усвідомити власну значущість для своєї дитини та їхню роль в освітньому процесі.